

Metin Türü ve Yazar Tercihleri Bağlamında Türkçe ile Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitapları Arasındaki İlişki

Sedat MADEN*

Öz: Araştırmada, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları arasında metin türü ve yazarları bakımından bir devamlılık ilişkisinin olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Çalışmada iki derse ait ders kitapları incelendiğinden nitel araştırma modellerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi modeline uygun olarak araştırmada Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları taranmıştır. Amaç doğrultusunda ulaşılan veriler kategorilere ayrılmış ve anlamlandırılmıştır. Çalışmanın veri kaynağında, 2018 yılında yenilenmiş ortaokul Türkçe ve lise Türk dili ve edebiyatı ders kitapları yer almıştır. Ders kitaplarındaki metinlerin tür ve yazarlarına dair unsurlar içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda; şiir, hikâye ve tiyatro türünün 5. sınıftan, makale türünün ise 6. sınıftan 12. sınıfa kadar düzenli olarak devam ettiği belirlenmiştir. Türkçe ve Türk dili edebiyatı ders kitaplarında en fazla yer verilen türün şiir olduğu tespit edilmiştir. Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin çoğunluğu tek yazarlıdır. Ortaokul ve lise ders kitaplarında en çok Ahmet Hamdi Tanpınar'dan metinlere yer verildiği ardından Attila İlhan, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ziya Osman Saba'nın geldiği görülmüştür. Bununla birlikte toplam 27 yazarın hem ortaokul hem de lise ders kitaplarında metinlerinin bulunduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe, Türk dili ve edebiyatı, ders kitabı, metin, tür, yazar.

The Relationship between Turkish and Turkish Language and Literature Textbooks in the Context of Text Type and Author Preferences

Abstract: In the study, it is aimed to reveal whether there is a continuity relationship between Turkish and Turkish language and literature textbooks in terms of text type and authors. In the research, a qualitative research approach has been adopted. Since the textbooks of two courses will be examined in the study, document analysis, one of the qualitative research models, was

* Prof. Dr., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, E-posta: sedatmeden@bayburt.edu.tr, Orcid No: 0000-0002-8024-8182

used. Turkish and Turkish language and literature textbooks were scanned in the research in accordance with the document analysis model. The data obtained for the purpose are categorized and made meaningful. The data source of the study included secondary school (5-8. grades) Turkish and high school (9-12. grades) Turkish language and literature textbooks, which were renewed in 2018. Elements of the genres and authors of the texts in the textbooks were subjected to content analysis. As a result of the research, it has been determined that the genre of poetry, story and theatre continues regularly from the 5 grade and the article type from the 6 to the 12 grades. It has been determined that the most frequently used genre in Turkish and Turkish language literature textbooks is poetry. Most of the texts in Turkish and Turkish language and literature textbooks are the single author. Texts from Ahmet Hamdi Tanpınar are mostly used in secondary and high school textbooks. Then it was seen that Attila İlhan, Faruk Nafiz Çamlıbel and Ziya Osman Saba came. Together with these, it has been revealed that a total of 27 authors have texts in both secondary and high school textbooks.

Keywords: Turkish, Turkish language and literature, textbook, text, type, author.

Giriş

İnsan bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılamak için iletişim kurar. Sözlü ve yazılı iletişim yollarını kullanarak anlama ve anlatıma dair gereksinimlerini karşılar. Dinleyip konuşmada, okuyup yazmada kişi ne kadar yetkin ve başarılı ise diğer bir deyişle dilin biçim ve anlam özelliklerini ne kadar iyi biliyorsa ve kendini ifade ederken dilini ne derecede etkili kullanabiliyorsa yaşamında da o nispette başarılı olabilir. Toplumlar bu amaçla temel eğitimden yükseköğrenime kadar bireylere en kapsamlı ve kaliteli ana dili eğitimini vermek istemektedir.

Türkiye’de de Türkçenin öğretimi süreci ilkökulda ilkokuma-yazma ile başlamakta, ortaokulda Türkçe derslerinde dil becerilerinin örnek metinlerle geliştirilmesi ile sürmekte ve liselerde Türk dili ve edebiyatı derslerinde seçkin edebî metinlerle dil ve edebiyat bilgisi verilerek bir kültür aktarımı sağlanmaktadır. Dil becerilerinin sözlü ve yazılı iletişimde doğru ve etkili biçimde kullanımına dair çeşitli alışkanlıkların kazandırılmasıyla okuma ve yazma konusunda bireylerde yaşam boyu devam etmesi beklenen bir kasıtlı kültürlenme gerçekleşmektedir. İlkokul ve ortaokul döneminde kazanılan ana dili ile ilgili temel beceriler, ortaöğretim evresinde artık dilin anlatım özellikleri ve edebiyat ürünleriyle birlikte gelişmektedir. Böylece bireyin dili günlük ihtiyaçlarını karşılamak, sanat ve estetik zevk almak için kullanabilmesine imkân sağlanmaktadır (Maden ve Maden, 2018). Dolayısıyla ana dili

eğitiminin ilk ve ortaöğretimdeki öğrenme-öğretme faaliyetleri ile sınırlı kalamayacağı ve yaşam boyu süreceği açıktır. Ancak temel bilgi ve becerilerin kazandırılması noktasında, ortaokullardaki Türkçe ve liselerdeki Türk dili ve edebiyatı derslerinin önemi büyüktür. Bu iki öğretim kademesinde, öğrenci Türkçenin temel ses ve biçim özelliklerini, bu özelliklere uygun olarak anlama ve anlatım sürecinde dil becerilerini nasıl kullanacağını ve edebiyat bilgisi ile metinlerden nasıl yararlanacağını öğrenmektedir. Nitekim Türkçe derslerinde işlenen konuların Türk dili ve edebiyatı dersine öğrenciyi hazırlayacak bir öncüllüğe sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir. Her iki derste de dil becerilerine odaklanan ve metin ile öğrenmeye dayanan uygulamaların olması bunu göstermektedir. Fakat öğrencinin hazırbulunuşluğu ve gelişim ihtiyaçlarına bağlı olarak Türkçe derslerinde edindiği temel bilgi ve becerilerin, lisede daha derin ve kapsamlı biçimde edebiyat bilgisi ile bulunduğu, bu sayede zengin anlam ve anlatım olanaklarına dair örnekleri görererek kendisini geliştirdiği de unutulmamalıdır.

Dil ve edebiyat öğretiminde öğrenciler metinler aracılığıyla "...hayatın gerçekleri ile yüzleşir. Öğrenci bazen atalarının kahramanlıklarını anlatan bir hikâyeyle, bazen duyguyu yoğunluğunu en iyi ifade eden bir şiirle, bazen geçmiş yüzyıllarda yaşamış bir büyüğün sözleriyle karşılaşır. Bu metinlerde kimi zaman kendi hayatından izler bulur, kimi zaman en yakın arkadaşının hayatını görür. Kimi zaman onu yetiştiren anne ve babasının anlattıklarını okurken, kimi zamansa hiç tanımadığı insanlarla tanışır." (Karakuş, 2012, s.1). Dilin farklı bağlamlarda doğru ve etkili biçimde kullanılabilmesinde edebî eserlerde karşılaşılan sosyal yaşam ve kültürel özelliklerin büyük bir rolü vardır (Medni, 2010; Özünlü, 2001). Türkçe ve Türk dili edebiyatı dersleri arasındaki bu ilişki ve bütünlük hem ana dilin özelliklerini tanımada hem de metin kavramını ve türlerini öğrenmede öğrencilere büyük katkılar sunar. Öğrenciler ortaokul yıllarında öğrenmeye başladıkları metin türleri ve yazarlara dair bilgileri, lisede de farklı metin türleri ve yazarlarla ayırt edici ve ortak özellikleri de görererek devam ettirir. Böylelikle aynı yazara ait farklı metinleri ve onların tür özelliklerini ayrıca benzer özelliklere sahip metin ve yazarları da öğrenerek edebiyata dair bir bilgi birikimi elde ederler. Böylece edebiyat konusunda eser ve yazar tanıma, seçme, beğeni ve eleştiri yapma imkânı bulup kendi düşünce ve deneyimlerini içeren edebî eserleri kaleme alma hazzını da yaşayabilmektedirler. Bahsedilen ortaklıklar Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı derslerinin hedefleri ve konu içerikleri açısından ne kadar yakın ilişki içerisinde olduğunu göstermektedir. Ana dili eğitiminde başarılı olabilmek için bu iki dersin birbirini bütünleyecek şekilde planlanması ve öğretim sürecinde buna uyulması gereklidir. Bunun için her iki dersin öğretim programları ve ders kitapları hazırlanırken birbirini bütünleyecek bir planlama yapılmalıdır. Kaldı ki uygulamada olan

öğretim programlarının öğrenme alanları ve metin türleri belirlenirken bu ilişki dikkate alınmış, amaç ve kazanım ifadeleri de bu alanlara ve metin türlerine göre hazırlanmıştır.

Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı dersleri ana dili eğitimi ile ilgili ortak amaçları olan ve bu amaçlara ulaşmak için ortak hareket edilmesi gereken iki derstir. Bu durum öğretim programlarındaki dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerine dair ortak amaçlarda da kendini göstermektedir. Özellikle metinler ve yazarlarına dair uygulamalara bakıldığında öğretim programlarının özel amaçlarında yer alan sanat metinlerini tanıma ve estetik değerler açısından inceleme yönü her iki ders için de oldukça büyük bir öneme sahiptir. Diğer taraftan her iki programda millî ve evrensel değerlerin aktarımı ve bunun da Türk ve dünya edebiyatının seçkin edebî eserleri ile yapılmak istenmesi de bir bütünlüğe işaret etmektedir.

Türkçe ve edebiyat öğretimi programları güncel gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda zaman zaman yenilenmektedir. Dersin hedeflerine ulaşma düzeyi, dilin kullanımına dair değişimler, hedef kitlenin ilgi ve gereksinimlerinin günün koşullarına koşut olarak farklılaşması öğretim programlarının yenilenmesini beraberinde getirmektedir. Bu doğrultuda Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Programı 2018, Türkçe Dersi Programı ise, 2018 yılındaki değişikliği takiben, 2019 yılında güncellenmiştir. Her iki dersin amaçları, yöntemleri, araçları ve ölçme – değerlendirme ilkelerini belirleyen programlar kendisinden önceki uygulamalarla benzerlikler ve bazı farklılıklar içermektedir. Söz konusu programların belirlediği amaçlar incelendiğinde, bir bütünlük arz eden ve öğrencilerin tüm yaşamında gerekli olan kazanımlara ulaşılmasının beklendiği görülmektedir. Bu ilişki sadece günümüzde uygulanan programlarla sınırlı değildir. Örneğin daha önceki Türkçe programlarının öğrencileri edebiyat öğretimine hazırlamadaki rolü, 1949 Ortaokul Türkçe Programı'nda şu şekilde yer almıştır: “*Türkçe dersleri, öğrenciyi, lise veya başka okullardaki edebiyat öğreniminin: Kültürel görüş genişliği, zihin uyanıklığı, okuma alışkanlığı, duygu ve zevk inceliği ve olgunluğu, yaşama sevgisi gibi amaçlarına yöneltecek bir nitelikte geliştirilmeli. Ancak bu dersin öğretiminde, her şeyden evvel, öğrencilere söz ve yazı ile ifade olunan duygu ve düşünceleri anlatmak, onların kendi duygu ve düşüncelerini söz ve yazı ile iyi ve doğru olarak ifade ettirmek hususları sağlanmalıdır*” (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 1949, s.44). Dolayısıyla Türkçe derslerinde öğrenciye kazandırılan beceriler, Türk dili ve edebiyatı dersini desteklemek zorundadır. Bu zorunluluk sadece bu derslerin başarısını değil, diğer derslerdeki başarıyı da etkileyebilecek anahtar bir role sahiptir. Ayrıca her iki derse ilişkin öğretim programı, ders kitabı ve diğer öğretim teknolojileri buna hizmet etmeli ve öğretmenler de bu temel ilişkiye dair yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmalıdır.

Programlarla birlikte derslerin uygulama sürecini belirleyen, planlayan böylece en önemli materyali konumunda olan araçlar ders kitaplarıdır. Ders kitapları metne dayalı bir öğretim süreci içeren Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı alanı için vazgeçilmez araçlardır ve tasarım, metin seçimi, alıştırma ve ölçme gibi özellikleri ile üzerinde durulan konulardandır (Baş, 2003; Batur, 2010; Ceran, 2017; Çalışkan, 2006; Demiral, 2019; Demirel, 1998; Güneş, 2002; Kemiksiz, 2018; Kuduban ve Aktekin, 2013; Maden, Maden ve Banaz, 2018; Maden ve Önal, 2020; Maden, 2020; Maden, 2021; Özbay, 2003; Savaşkan, 2016; Yalınkılıç, 2014). Ders kitaplarında, iki öğretim alanının gereklilikleriyle birlikte, birbirini bütünleyecek biçimde öğrenme alanı, metin tür ve biçimleri ile yazar seçimi konularında bir ilişki kurulmalıdır. Türkçe ve edebiyat öğretimi, dil becerilerine dair örnek kullanımlar içeren metinlere dayalı olarak yürütülmektedir. Bu nedenle, metinleri öğrenme alanlarına göre öğrenciye sunan, öğrenciyi derse hazırlama ve alıştırma yapma açısından ortamı hazırlayan ders kitaplarına metin seçimi ayrı bir özen gerektirmektedir. Nitekim Türkçe ders kitaplarında yer alacak metinlerin özellikleri öğretim programında belirlenmiştir (MEB, 2019). Buna göre öncelikle Program'ın öğrenme alanlarını ve kazanımlarını destekleyecek nitelikte metinlerin seçilmesi esastır. Ayrıca metin seçimi ile ilgili olarak; kabul görmüş yazar ve eserlerinden, edebî kültürel değeri olan metinlerin seçilmesi, bir yazardan en fazla iki metne yer verilmesi, aktarım yerine eserin kendisinden alıntı yapılması, yabancı eserlerde nitelikli çevirilerin esas alınması, serbest okuma metinlerinin olması, kısaltmalarda bütünlüğün korunması, kitaba alınmayacak uzunluktaki edebî örneklerin bir bölümü verilirken bağlamın yakalanabilmesi için kısa özetlerin hazırlanması, argo ve kaba ifadelerin çıkarılması ancak dönemsel söyleyiş özelliklerinin korunması, yazar ve şairlerin biyografilerinde edebî yönün öne çıkarılması gibi nitelikler dikkat çekmektedir. Bu ilkelere göre hazırlanmış olan Türkçe ders kitaplarında tema ve değerlere göre okuma ve dinleme metinleri yer almakta, bu metinlere bağlı etkinliklerle de dil becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alacak metinlerin özellikleri de öğretim programında belirlenmiştir (MEB, 2018). Buna göre, metinler öncelikle millî eğitimin genel amaç ve ilkelerine, öğrenci yaş ve düzeyine uygun olmalıdır. Bilhassa dersin özel amaç ve kazanımlarını gerçekleştirecek özellikleri taşınmalıdır. Ayrıca metinlerin dil, anlatım ve içerik açısından belirlenen edebiyat bilgisini öğrenciye örnekleyebilecek nitelikte eserlerden seçilmesi; yabancı metinlerde nitelikli çevirilerin esas alınması, bir metnin sadece bir sınıf kitabında yer alması, bir sanatçıdan farklı türlerde en fazla iki metin alınabilmesi, dönem özelliğini yansıtabilmek için özgün ve bugünkü söyleyişi ile metinlerin yer alabilmesi, Divan

edebiyatı metinlerinden dil yönüyle daha sade olanlarının tercih edilmesi ve özgün hâlin korunması gibi nitelikler öne çıkmaktadır. Bunların yanında metnin bütününe alınmayacağı durumlarda alınamayan kısımların özetinin verilmesine, metin uzunluğunun süre sınırlamalarına göre belirlenmesine, öğrenciye aktarılması hedeflenen değerlerin metin seçiminde dikkate alınmasına da Program'da yer verilmiştir. Bu ilkeler doğrultusunda hazırlanan Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında, öğrencilerin dil becerilerini ve edebiyat bilgilerini geliştirmelerine yardımcı olacak metin türleri ve bunların farklı dönemlerdeki örnekleri öğrencilere sunulmuştur.

Metin seçimi, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatına yönelik ders kitabı hazırlamanın temelini oluşturmaktadır. Metin seçimlerinin doğru yapılması öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında ve onların metin türlerini tanımada önemli rol oynamaktadır. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeyleri ve farkındalıklarını göz önüne alan metinlerin seçilmesi kitaplara karşı olan ilgilerini de arttıracaktır. Bu amaçla Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının birbirlerini kapsayan bütüncül bir yapı içerisinde olması gereklidir. Bu bağlamda, Türkçe ders kitaplarında seçilen metin türü ve yazarlarının Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında da belirli oranda seçilmesine ve devamlılık göstermesine ihtiyaç vardır. Bunlarla birlikte, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı dersi arasında var olan ve ana dili eğitimi süreci için önem arz eden bütünlük ilişkisinin ilgili alanyazında yeterince irdelenmediği görülmektedir. Konuyla ilgili olarak Maden ve Maden'in (2018) iki branşın öğretmenlerinin alanlar arası farkındalıklarını ortaya koydukları araştırmaları öne çıkmaktadır. Yine Saraç'ın (2005) öğretmenlik mesleği, hizmet öncesi ve içinde yetiştirme ve seçim gibi açılardan bu iki alanı incelediği ancak aralarında bir ayrım yapmaksızın var olan durumu değerlendirdiği ve Dursunoğlu'nun (2006) Türkçe ve edebiyat öğretiminin Cumhuriyet Dönemindeki tarihî seyrini aktardığı çalışmaları önemlidir. Ancak ders kitaplarından, kitaplardaki metin türleri ve yazarlarına dair tercihlerden hareketle Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı alanları arasındaki ilişkinin ve devamlılığın incelendiği bir araştırmaya rastlanamamış olması bu konuda yapılacak çalışmaya değer kazandırmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bahsedilen gerekçelerle araştırmada, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları arasında metin türü ve yazarları bakımından bir devamlılık ilişkisinin olup olmadığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaçla, iki derse ait ders kitapları incelenmiş, metin türü ve yazarları bakımından ortaklık ve farklılıklar belirlenmiştir.

Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırmalarda veriler teker teker okunur, kod ve kategorilere ayrılır ve bu şekilde araştırma sonuçlarının sunulması sağlanır (Merriam, 1998). Ayrıca nitel araştırmalarda, konu ya da konular doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül biçimde anlamlandırılmaya ve yorumlanmaya çalışılır (Ekiz, 2009). Araştırmada ortaokul ve ortaöğretim / lise düzeyi iki ayrı dersin kitaplarından yola çıkılarak metin türü ve yazarları bakımından ortaklık ve devamlılık ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın Deseni

Araştırmada, nitel araştırma modellerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma amacına yönelik olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Doküman incelemesi veya analizi, Karasar'ın (2015) aktardığına göre, konuyla ilgili mevcut belge ve kayıtların veri kaynağı olduğu araştırma tekniğidir (Best, 1959; Rummel, 1968). Bu ilkeye uygun olarak, araştırmada Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları taranmış, amaç doğrultusunda ulaşılan veriler kategorilere ayrılmış ve anlamlandırılmıştır.

Araştırmanın Materyali

Araştırmanın amacına bağlı olarak, 2018 yılında yenilenmiş olan ve uygulamaya konulan ortaokul Türkçe ve lise Türk dili ve edebiyatı ders kitapları kapsama alınmıştır. İnceleme Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmış olan ders kitapları ile sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, doküman incelemesinin materyalini 5, 6, 7, 8. sınıflara dört ortaokul (Aktaş ve Bayram, 2018; Batur ve Ceylan, 2018; Demirer, 2018; Erdem, 2018) ve 9, 10, 11, 12. sınıflara ait dört lise (Koca, 2018a; Koca, 2018b; Yücel, Türkyılmaz ve Sağır, 2018a; Yücel, Türkyılmaz ve Sağır, 2018b) ders kitabı oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılan olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini ifade eder. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olarak kullanılabilir. Ancak diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Veri toplama sürecinde, sınıflama formu kullanılmıştır. Ders kitaplarının tür ve yazar bilgisi forma girilirken araştırmacıyla birlikte bir Türkçe ve bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeni verileri kontrol etmiştir. Çalışmanın materyali olan ders kitapları, metin türü ve yazarları bakımından incelenmiş; sınıf, metin türü, yazarı gibi özellikleri yayın sınıflama formuna kaydedilmiştir. Metinler taranırken örnek metinler ile birlikte Türkçe ders kitaplarında

serbest okuma metinleri, edebiyat kitaplarında ise hazırlık ve türe dair açıklamalar arasında ve etkinlikler içindeki başlık ve yazar bilgisi bulunan ve programa göre kısaltılmış metinler dikkate alınmıştır. Tema değerlendirme / ölçme ve değerlendirme bölümlerindeki metinler tasnif edilmemiştir. Metinler bu verilere göre kaydedilmiştir.

Ders kitaplarındaki metinlerin tür ve yazarlarına dair unsurlar içerik analizine tabi tutulmuştur. “İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.27). Veri analizinde güvenilirliği sağlamak için araştırmacı ile birlikte iki (Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı) öğretmen verileri ayrı ayrı temalar altında toplamıştır. Görüş birliği (Miles & Huberman, 1994) koşuluyla veriler değerlendiriciler tarafından temalandırılmıştır. Belirlenen temalar altında toplanan metinlerin tür ve yazarları için 5. sınıftan 12. sınıfa kadar frekans değerleri alınmıştır. Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan metinler tür ve yazarları bakımından karşılaştırılmış, ortak olan tür ve yazarlar ile farklı olanlar ayrı ayrı gösterilmiştir. Ortaokul Türkçe dersi kitabında bulunup lise Türk dili ve edebiyat dersinde de devam eden türler ve yazarlara ilişkin frekans değerleri doğrultusunda bulgular yorumlanmıştır.

Bulgular

Ders Kitaplarındaki Metin Sayısına İlişkin Bulgular

Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan metin sayısı ve sınıflara dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2’de gösterilmiştir:

Tablo 1. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler

Sınıf	Okuma	Dinleme	Serbest Okuma	Ders Kitabı	Etkinlik Metinleri
5	24	8	8	40	7
6	24	8	8	40	12
7	24	8	8	40	17
8	24	8	8	40	6
	96	32	32	160	42

Tablo 1’de görüldüğü üzere, ortaokul Türkçe ders kitaplarında 5, 6, 7 ve 8. sınıfta 24 okuma, 8 dinleme ve 8 serbest okuma metninin yer aldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla her sınıf düzeyinde ders kitaplarında 40 metin yer almaktadır. Bunlarla birlikte metin sonundaki etkinliklerde başlık ve yazar bilgisiyle verilen 42 farklı metnin bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak dinleme metinleri Türkçe dersi öğretim programının uygulanma esasına uygun olarak ders kitaplarında yer almamaktadır. Bununla birlikte bazı dinleme metninin film / video içerdiği ve bazılarında da yazar veya şair bilgisinin olmadığı görülmüştür. Bu sebeplerle Türkçe ders

kitaplarındaki 32 dinleme metni kapsam dışında tutulmuştur. Bu bulgu, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın ders kitaplarında yer alacak metin sayılarına ilişkin sınırlılıklar ile açıklanabilir.

Tablo 2. Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitaplarındaki Metinler

Sınıflar	Metin Sayısı	Hazırlık-Açıklama Metinleri
9	30	17
10	46	9
11	40	1
12	49	17
	165	44

Tablo 2'de görüldüğü üzere, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında 9. sınıfta 30, 10'da 46, 11'de 40 ve 12. sınıfta 49 örnek metin yer almaktadır. Bunların yanında hazırlık ve türe dair açıklamalar bölümlerinde, başlık ve yazar bilgisiyle verilmiş olan, 44 farklı metin de tespit edilmiştir. Tabloya göre, lise ders kitaplarında metin sayıları değişiklik göstermektedir. Bulgulardan yola çıkarak lise ders kitaplarında metin sayılarına ilişkin sınıf düzeyine göre ölçüt belirlenmediği söylenebilir.

Ders Kitaplarındaki Metinlerin Türlerine İlişkin Dağılım

Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin tür dağılımına ilişkin bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir:

Tablo 3. Ders Kitaplarındaki Metin Türlerine İlişkin Veriler

Metin Türü	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8. Sınıf	Toplam	9. Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf	Toplam	Genel Toplam
Şiir	10	12	9	9	40	15	21	11	29	76	116
Hikâye	7	7	7	8	29	4	7	5	9	25	54
Roman	1		4		5	3	4	5	7	19	24
Makale		4	4	2	10	3	4	5	4	16	26
Tiyatro	2	1	2	1	6	4	4	4	3	15	21
Söyleşi/ Sohbet	3	3	1	3	10			2		2	12
Fıkra	3	5	1		9			2		2	11
Deneme	4	2	5	4	15	1			6	7	22
Anı	1	3	4	1	9		2		2	4	13
Masal	3			1	4	2				2	6
Nutuk		1			1				6	6	7
Mektup			1	1	2	5				5	7
Gezi Yazısı		1	3	1	5		3			3	8
Mizahi Fıkra		1			1						1
Fabl	1		3	2	6	3				3	9

Biyografi- Otobiyografi	1	1	2	1	5	3		3	8		
Efsane-Destan				2	2		7	7	9		
Eleştiri								3	3		
Mülakat- Röportaj								4	4		
Günlük/Blog		1	1	1	3	4		4	7		
Haber Metni			1		1		3	3	4		
Karikatür	1				1				1		
Broşür	1	1			2				2		
Kılavuz	1	1			2				2		
Çizgi Roman			1	1	2				2		
	39	44	49	38	170	47	55	41	66	209	379

Tablo 3'te Türkçe ve Türk dili edebiyatı ders kitaplarındaki metinler tür bakımından incelendiğinde; özellikle şiir, hikâye ve tiyatro türündeki metinlerin 5. sınıftan 12. sınıfa kadar düzenli olarak devam ettiği görülmektedir. Makale türünde ise 6. sınıftan itibaren devamlılık söz konusudur. Nitekim şiir türüne yönelik ortaokul düzeyinde 40, lisede ise 76 farklı metin kitaplarda yer almıştır. Hikâye türü için ortaokul ders kitaplarında 29, lisede 25; tiyatro için ise ortaokulda 6, lise düzeyinde 15 farklı metin bulunmaktadır. Bu bulgu, şiir, hikâye ve tiyatro türünün 5. sınıftan başlamak suretiyle ortaöğretimin sonuna kadar öğrenciye sunulduğunu ve bu türlerin kazanımlara ulaşmada önemli görüldüğüne işaret etmektedir. Türkçe ve Türk dili edebiyatı ders kitaplarında devamlılık gösteren ve en fazla yer verilen tür ise şiirdir. Şiir türünde metinlerin ortaöğretim ders kitaplarında oldukça yüksek sayıda dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Nitekim Türkçe dersinde 5. sınıftan 8. sınıfa kadar toplam 40 şiir ile 9. sınıftan 12. sınıfa kadar ise toplam 76 şiir metni ile öğrenci karşılaşmaktadır.

Hikâye türünün ortaokul kitaplarında yoğun olarak yer bulması, Türkçe öğretim programının tür dağılımına uygundur. Türk dili ve edebiyatı öğretim programında tür dağılımına dair net bir açıklama olmasa da kazanım sayılarını belirlerken öğrenme alanları altında metin türlerinden ve öyküleyici metinlerden bahsedilmesi ders kitaplarında bu türe niçin bu kadar yer verildiğini açıklamaktadır. Ayrıca hikâyenin birçok edebî türe kaynaklık etmesi ve birçoğu ile ilişkili olmasından dolayı lise ders kitaplarında her sınıf düzeyinde fazlaca yer bulmuş olabileceği söylenebilir. Bu türlerle birlikte ortaokul ders kitaplarında en çok makale, sohbet, fıkra, deneme, anı gibi bilgilendirici türlere yer verildiği tespit edilmiştir. Hikâye ve tiyatro dışında ise fabl, masal, roman türünde hikâye edici metinler ortaokul düzeyinde öne çıkmaktadır. Lise ders kitaplarında ise şiir, hikâye ve tiyatro dışında en çok roman ve makale türlerinde metinlerin olduğu görülmektedir. Roman, makale ve tiyatro türünde bir devamlılığın olduğu ancak lise ders kitaplarında Türkçe dersine oranla önemli bir artışın gözlemlendiği de

belirlenmiştir. Bu bulgu, lisede Türk dili ve edebiyatı derslerinde metin türlerine ilişkin edebiyat bilgisinin, dönem ve şahsiyetler çerçevesinde daha ayrıntılı biçimde işlenmesi ile ilgilidir. Edebiyat bilgisi içinde kurmaca ve olaya dayalı türlerin daha fazla yer tutması da bu dağılımı desteklemektedir. Zira lise ders kitaplarında hikâye ile birlikte roman, tiyatro ve efsane-destan türü metinlerin sayısının artması bunu kanıtlamaktadır.

Tabloya göre eleştiri ve röportaj türleri ile öğrenci ilk kez lise döneminde karşılaşmaktadır. Yine mizahi fıkra, çizgi roman, broşür, karikatür ve kılavuz türü metinleri ise öğrenci sadece ortaokul döneminde görmektedir. Dolayısıyla öğrencinin Türkçe dersinde tanıdığı mizahi fıkra, çizgi roman, broşür, karikatür ve kılavuz dışındaki diğer tüm türler ve lisede de karşısına çıkmaktadır.

Türkçe ve Edebiyat Ders Kitaplarında Yazar Tercihleri

Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı derslerinde, 5. sınıftan 12. sınıfın sonunda kadar, öğrencilerin hangi yazarlara ait metinlerle karşılaştığına dair bulgular Tablo 4 ve Tablo 5'te gösterilmiştir:

Türkçe ders kitaplarında yazar tercihleri

Aşağıda Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin yazarlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır:

Tablo 4. Türkçe Ders Kitabı Metin Yazarlarına İlişkin Bulgular

Yazar	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	Toplam	Yazar	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	Toplam	
1. Abdurrahim Karakoç	1	1	1	0	3	6	MEB 15 Temmuz Kitapçığı	1	0	0	0	1
2. Abdulkadir Bulut	1	0	0	0	1	7	Meclis Bülteni	0	1	0	0	1
3. Afet İnan	0	0	0	1	1	75.	Mehmet Kahraman	0	0	1	0	1
4. Ahmet Hamdi Tanpınar	0	0	0	1	1	76.	Mehmet Muhittin Sevilen	0	1	0	0	1
5. Ahmet Kurtiş	1	0	0	0	1	77.	Mehmet Âkif Ersoy	0	1	0	0	1
6. Ahmet Şerif İzgören	0	0	0	1	1	78.	Mehmet Önder	2	0	0	1	3
7. Ahmet Turgut	0	0	0	1	1	79.	Mehmet Fikri	0	1	0	0	1
8. Ahmet Usal	0	0	0	1	1	80.	Memduh Şevket Esendal	1	0	0	0	1
9. Alberto Douglas Scotti	1	0	0	0	1	81.	Meryem Arzu Aruntaş	0	1	0	0	1
10. Aleiks Cabrera	0	0	0	1	1	82.	Mevlâna Celaleddin Rumî	0	1	0	0	1
11. Ali Sağdaş	0	0	1	0	1	83.	Mevlâna İdris Zengin	1	0	0	0	1
1 Anonim	0	1	0	0	1	84.	Michael Tambini	0	0	1	0	1
2 antalyakulturturizm.gov.tr	0	0	1	0	1	85.	Michio Kaku	0	0	1	0	1
12. Arif Nihat Asya	0	0	0	1	1	86.	Mine Esiner Özen	0	0	1	0	1
13. Asena Meriç	0	1	0	0	1	87.	Mine Soysal	0	1	0	0	1

14. Asım Haliloğlu	0 0 0 1 1	88. Miyase Sertbarut	0 0 0 1 1
15. Aslı Zülal	1 0 0 0 1	89. Mustafa Kutlu	1 0 0 1 2
16. Âşık Veysel Şatıroğlu	0 1 1 0 2	90. Mustafa Necati Sepetçioğlu	0 0 0 1 1
17. Attila İlhan	1 0 0 0 1	91. Mustafa Özçelik	0 0 0 2 2
18. Aynur Tutkun	0 0 1 0 1	92. Namık Kemal	0 0 0 1 1
19. Ayşegül Seloğlu	0 0 1 0 1	93. Necati Güngör	0 1 0 0 1
20. Bahaettin Karakoç	0 0 1 0 1	94. Necip Fazıl Kısakürek	0 0 1 2 3
21. Bahtiyar Vahapzade	0 1 0 0 1	95. Neslihan Beyhan	0 1 0 0 1
3 Basından	0 0 1 0 1	96. Nezihe Araz	0 0 1 1 2
4 Başak Çocuk Dergisi	1 0 0 0 1	97. Nüzhet Erman	0 0 1 0 1
22. Bedri Rahmi Eyüboğlu	0 0 1 1 2	98. Orhan Öksüz	0 0 0 1 1
23. Bestami Yazgan	0 1 0 1 2	99. Ömer Seyfettin	1 0 1 0 2
24. Beydeba	1 0 1 0 2	100. Rahmi Ali	0 0 1 0 1
25. Bilge Nur Karagöz	0 1 0 0 1	101. Resul Rıza	1 0 0 0 1
26. Bilgi Ersözlü	0 0 1 0 1	102. Reşat Nuri Güntekin	1 0 2 0 3
27. Cahit Külebi	0 0 0 1 1	103. Richard Bach	0 0 0 1 1
28. Cahit Sıtkı Tarancı	1 0 1 0 2	104. Rıza Tefvik Bölükbaşı	0 1 0 0 1
29. Cahit Uçuk	0 1 0 0 1	105. Sadık Yalsızuçanlar	0 0 0 1 1
30. Cahit Zarifoğlu	1 0 0 0 1	106. Saim Sakaoglu	0 0 0 1 1
31. Celal Özcan	0 1 0 0 1	107. Sait Faik Abasıyanık	1 0 0 1 2
32. Celal Sahir Erozan	0 0 0 1 1	108. Samed Behrengi	1 0 0 0 1
33. Cemil Sönmez	0 0 1 0 1	109. Sara Gürbüz Özeren	0 0 1 0 1
34. Cengiz Aytmatov	0 0 1 0 1	110. Selcen Çiftçi	0 1 0 0 1
35. Ceyhun Atuf Kansu	0 1 0 0 1	111. Selçuk Yıldırım	0 1 0 0 1
36. Christy Brown	0 0 1 0 1	112. Serhat Albamy	0 1 0 0 1
37. Duru Özçelik	0 0 0 1 1	113. Sıdıka Bulduk	0 0 1 0 1
38. Edmond de Amicis	0 0 1 0 1	114. Suat Batur	1 0 0 0 1
39. Ela Gürman Tekin	0 0 1 0 1	115. Suat Turgut	0 1 0 1 2
40. Elif Akardaş	1 0 0 0 1	116. Süleyman Bulut	1 2 0 0 3
41. Emine Çaykara	1 0 0 0 1	117. Şevket Rado	0 0 2 1 3
42. Erdoğan Tokmakçioğlu	1 0 0 0 1	118. Şevket Yücel	1 0 0 0 1
43. Erhan Topal ve 44. Adem Sezer	0 1 0 0 1	119. Şükrü Haluk Akalın	0 0 1 0 1
45. Erol Yılmaz	0 0 1 0 1	8 T.C. Sağlık Bakanlığı	0 1 0 0 1
46. Evliya Çelebi	0 0 1 1 2	120. Tarık Buğra	1 0 0 0 1
47. Faruk Nafiz Çamlıbel	0 0 0 1 1	121. Tarık Uslu	0 2 0 0 2
48. Fazıl Hüsni Dağlarca	1 0 0 0 1	122. Tolstoy	0 0 1 0 1
49. Gökhan Tok	0 0 1 0 1	9 TSE Öncü Çocuk Dergisi	0 1 0 0 1
50. Göksu Birol	0 1 0 0 1	123. Tuğba Can	1 1 0 0 2
51. Gülten Akın	1 0 0 0 1	124. Turgut Özakman	0 0 1 0 1
52. Gülizi Özen	0 1 0 0 1	125. Ünal Dirlik	0 1 0 0 1
53. Günay Tulun	0 0 0 1 1	126. Yalvaç Ural	1 0 0 0 1

54. Habip Almış ve	0 1 0 0 1	127. Yavuz Bülent Bakiler	0 0 1 0 1
55. Cengiz Yakıncı			
56. Hakkı Uslu	1 0 0 0 1	128. Yusuf Yanç	0 1 0 0 1
57. Halil Cibran	0 1 0 0 1	129. Yüce Gümüş	1 0 0 0 1
58. Halide Edip Adıvar	0 0 1 0 1	130. Zeynep Öymez	0 0 1 0 1
59. Halit Fahri Ozansoy	0 1 1 0 2	131. Ziya Osman Saba	1 0 1 1 3
60. Hayrettin Durmuş	0 0 1 0 1	10 www.mfa.gov.tr	0 1 0 0 1
61. Ian Hamilton	0 0 0 1 1		82
62. İsa Kocakaplan	0 0 1 0 1		
63. İshak Tekgül	0 0 1 0 1		
64. İsmail Bilgin	0 1 0 0 1		
65. Jack Canfield	0 0 1 0 1		
66. Kâzım Nami Duru	0 1 0 0 1		
67. Kübra Kara	1 0 0 0 1		
5 kulturcocuk.gov.tr	1 0 0 0 1		
68. <i>La Fontaine</i>	0 0 2 1 3		
69. Lao Tzu	0 0 0 1 1		
70. Lucy ve	0 0 1 0 1		
71. Stephan Hawking			
72. M. Halistin Kukul	1 0 0 1 2		
73. M. Necati Öngay	1 0 0 0 1		
74. Mark Brake	0 1 0 0 1		
88			

Tablo 4'e göre 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında –yazar belirtilmemiş 10 metin hariç- toplam 131 farklı yazara ait 170 metin bulunmaktadır.

Türkçe ders kitapları metin yazarları bakımından incelendiğinde; ortaokul düzeyinde en çok *Abdurrahim Karakoç*, *La Fontaine*, *Mehmet Önder*, *Necip Fazıl Kısakürek*, *Reşat Nuri Güntekin*, *Süleyman Bulut*, *Şevket Rado* ve *Ziya Osman Saba*'ya ait ($f=3$) metinlerin tercih edildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte *Âşık Veysel Şatıroğlu*, *Bedri Rahmi Eyüboğlu*, *Bestami Yazgan*, *Beydeba*, *Cahit Sıtkı Tarancı*, *Evliya Çelebi*, *Halit Fahri Ozansoy*, *M. Halistin Kukul*, *Mustafa Kutlu*, *Mustafa Özçelik*, *Nezihe Araz*, *Ömer Seyfettin*, *Sait Faik Abasıyanık*, *Suat*, *Turgut*, *Tarık Uslu* ve *Tuğba Can*'a ait 2'şer metnin ortaokul ders kitaplarında bulunduğu görülmüştür. Diğer yazarların ise sadece birer metni yer almaktadır. Bu bulgu, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın bir yazardan / kaynaktan aynı yıl veya sınıf düzeyinde ikiden fazla metin seçilmemesi ilkesine uygundur. Ayrıca yazarı belli olmayan bir anonim metin ile Başak Çocuk Dergisi, MEB 15 Temmuz Kitapçığı, Meclis Bülteni, T.C. Sağlık Bakanlığı Broşürü ve TSE Öncü Çocuk Dergisi adlı kaynaklardan alınmış birer adet metne de Türkçe ders kitaplarında rastlanılmaktadır.

Türkçe ders kitaplarında yabancı yazarlar arasında La Fontaine'in 3, Beydeba'nın eserinden ise fabl türünde 2 farklı metne yer verilmiştir. Bu yazarlar dışında Aleiks Cabrera, Christy Brown, Edmond de Amicis, Halil Cibran, Ian Hamilton, La Fontaine, Lao Tzu, Lucy ve Stephan Hawking, Mark Brake, Michael Tambini, Michio Kaku, Richard Bach ve Lev Nikolayeviç Tolstoy'un ise 1'er metninin Türkçe ders kitaplarına alındığı görülmektedir. Bu bulgu, dünya edebiyatından metin seçilmesine dair öğretim programındaki niteliği desteklemektedir. Aynı şekilde Türkçe ders kitaplarında Cengiz Aytmatov, Samed Behrengi, Bahtiyar Vahapzade ve Resul Rıza'dan metinlere yer verilmesi Program'daki Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından metin seçilmesine dair açıklamalara uyulduğunu göstermektedir.

Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yazar tercihleri

Aşağıda Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yer alan metinlerin yazarlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır:

Tablo 5. Türk Dili ve Edebiyatı Ders Kitabı Metin Yazarlarına İlişkin Bulgular

Yazar	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf	Toplam	Yazar	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf	Toplam
1. A. Turan Oflazoğlu	1	0	0	0	1	75. Latife Tekin	0	0	0	1	1
2. Abdülhak Hamit Tarhan	0	0	1	0	1	76. Louis Aragon	1	0	0	0	1
3. Abidin Dino	1	0	0	0	1	77. Mehmet Fuat Köprülü	0	1	1	0	2
4. Adalet Ağaoğlu	0	0	0	1	1	78. M. Hüseyin Şehriyar	0	0	1	0	1
5. Afet İnan	0	0	0	1	1	79. M. Orhan Okay	1	0	0	0	1
6. Ahmed Arif	1	0	0	0	1	80. Mehmet Akif Ersoy	0	0	1	0	1
7. Ahmet Cevdet	1	0	0	0	1	81. Mehmet Emin Yurdakul	0	0	1	0	1
8. Ahmet Haşim	0	0	1	0	1	82. Mehmet Kaplan	0	0	1	0	1
9. Ahmet Hamdi Tanpınar	0	2	1	1	4	83. Melih Cevdet Anday	0	0	0	1	1
10. Ahmet Kutsi Tecer	0	1	0	1	2	84. Memduh Şevket Esendal	0	0	1	0	1
11. Ahmet Mithat Efendi	0	1	0	0	1	85. Mevlâna Celaleddin Rumî	1	0	0	0	1
12. Ahmet Muhîp Dıranas	0	0	0	1	1	86. Mithat Cemal Kuntay	0	0	0	1	1
13. Ahmet Rasim	0	0	1	0	1	87. Moliere	1	1	0	0	2
14. Ahmet Şuayp	0	0	1	0	1	88. Montaigne	0	0	0	1	1
15. Ali Sevim	0	0	0	1	1	89. Muharrem Dayanç	0	0	0	1	1
16. Âlim Şerif Onaran	1	0	0	0	1	90. Muharrem Ergin	0	1	0	0	1
Anonim	0	8	0	1	9	91. Musahipzade Celâl	0	0	1	0	1
17. Anton Çehov	1	0	0	0	1	92. Mustafa Baydar	0	0	1	0	1
18. Arif Nihat Asya	1	0	0	1	2	93. Mustafa Kemal Atatürk	0	0	0	2	2
19. Âşık Feymani	0	0	0	1	1	94. Mustafa Kutlu	0	0	0	1	1
20. Âşık Veysel Şatıroğlu	1	0	0	1	2	95. Nâbi	0	1	0	0	1
21. Atilla Özkırımlı	1	0	0	0	1	96. Nahid Sırrı Örik	0	0	1	0	1
22. Attila İlhan	2	0	0	1	3	97. Namık Kemal	0	0	1	0	1
23. Azra Erhat	0	1	0	0	1	98. Nazım Hikmet	1	0	0	1	2
24. Bağdatlı Ahdî	1	0	0	0	1	99. Necati Cumalı	1	0	0	1	2
25. Bahtiyar Vahapzade	0	0	1	0	1	100. Necati Tosuner	0	0	0	1	1
26. Bakî	0	1	0	0	1	101. Necip Fazıl Kısakürek	1	0	0	1	2
Basından	0	1	0	0	1	102. Nedim	0	1	0	0	1
27. Behçet Necatigil	0	0	0	1	1	103. Nef'î	0	1	0	0	1
28. Behçet Kemal Çağlar	0	0	0	1	1	104. Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu	0	0	0	1	1
29. Bilal Kemikli	0	1	0	0	1	105. Nurullah Ataç	1	0	0	1	2
30. Bilge Karasu	0	0	1	0	1	106. Nurullah Çetin	0	0	1	0	1
Bilim ve Teknik Dergisi	0	1	0	0	1	107. Nurullah Genç	0	1	0	0	1
Blog	2	0	0	0	2	108. Oğuz Atay	0	0	1	1	2

31. Cahit Zarifoğlu	0 0 0 1 1	109. Oktay Akbal	0 0 0 1 1
32. Cemal Süreya	0 0 0 1 1	110. Oktay Rıfat	0 0 0 1 1
33. Cemil Meriç	0 0 0 1 1	111. Orhan Asena	0 0 0 1 1
34. Cenap Şahabettin	0 0 1 0 1	112. Orhan Kemal	0 0 1 1 2
35. Cengiz Aytmatov	0 0 0 1 1	113. Orhan Veli Kanık	0 0 0 2 2
36. Cevat Fehmi Başkurt	0 0 1 0 1	114. Ömer Bedrettin Uşaklı	1 0 0 0 1
37. Dostoyevski	1 0 0 0 1	115. Ömer Seyfettin	0 1 0 0 1
38. Edip Ahmet Yükneki	0 1 0 0 1	116. Önder Güler	0 0 1 0 1
39. Eflatun Cem Güney	1 0 0 0 1	117. Paul Verlaine	0 0 0 1 1
40. Enis Behiç Koryürek	1 0 0 0 1	118. Prof. Dr. Şerif Aktaş	1 0 0 0 1
41. Erdem Beyazıt	0 0 0 1 1	119. Racine	0 0 1 0 1
42. Ernest Hemingway	0 0 1 0 1	120. Refik Halit Karay	1 0 1 0 2
43. Evliya Çelebi	0 1 0 0 1	121. Reşat Nuri Güntekin	1 1 0 0 2
44. Falih Rıfkı Atay	0 1 0 0 1	122. Rıza Tevfik Bölükbaşı	1 0 0 0 1
45. Faruk Nafiz Çamlıbel	1 1 1 0 3	123. Ruşen Eşref Üneydin	0 0 1 0 1
46. Fazıl Hüsnü Dağlarca	1 1 0 0 2	124. Sabahattin Ali	0 0 1 0 1
47. Ferit Edgü	0 0 0 1 1	125. Sabahattin Eyüboğlu	1 0 0 1 2
48. Fikri Gül	0 0 1 0 1	126. Sait Faik Abasıyanık	1 0 0 0 1
49. Francis Bacon	0 0 0 1 1	127. Samim Kocagöz	0 0 1 0 1
50. Fuzûlî	1 2 0 0 3	128. Samipaşazade Sezai	0 1 0 0 1
51. Füzûzan	0 0 0 1 1	129. Schiller	0 1 0 0 1
Genel Ağ Haberinden	0 1 0 0 1	130. Sezai Karakoç	0 0 0 2 2
52. Goethe	1 0 0 0 1	131. Süreyya Berfe	0 0 0 1 1
53. Guy De Maupassant	1 0 0 0 1	132. Şevket Rado	0 0 1 0 1
54. Güngör Dilmen	0 0 0 1 1	133. Şeyhî	1 0 0 0 1
55. Gürsel Aytaç	0 0 1 0 1	134. Şinasi	0 1 0 0 1
56. Halide Edip Adivar	0 1 0 1 2	135. Talat Tekin	0 2 0 1 3
57. Halit Ziya Uşaklıgil	0 1 0 0 1	136. Tarık Buğra	1 0 1 0 2
58. Hamdullah Suphi Tanrıöver	0 0 0 1 1	137. Tarık Dursun	0 0 0 1 1
59. Harper Lee	0 0 0 1 1	138. Tarık Günersel	0 0 0 1 1
60. Haydar Ergülen	0 0 0 1 1	139. Tevfik Fikret	0 0 1 0 1
61. Hoca Ahmet Yesevî	0 1 0 0 1	140. Tomris Uyar	1 0 0 0 1
62. Homeros	0 1 0 0 1	141. Turan Karataş	0 0 1 0 1
63. Hüseyin Cahit Yalçın	0 1 0 0 1	142. Turgut Özakman	1 0 0 0 1
64. Hüseyin Atlansoy	0 0 0 1 1	143. Turgut Uyar	0 0 0 1 1
65. İhsan Işık	1 0 0 0 1	Türkçe Sözlük	0 0 0 1 1
66. İlhan Berk	1 0 0 1 2	144. Victor Hugo	0 1 0 0 1
67. İsa Öztürk	0 1 0 0 1	145. Vüs'at Bener	0 0 0 1 1
68. İsmail Çetişli	0 0 0 1 1	146. Yahya Kemal Beyatlı	1 0 1 0 2
69. İsmet Emre	0 0 0 1 1	147. Yakup Kadri Karaosmanoğlu	0 0 1 0 1
70. Karacaoğlan	0 1 0 0 1	148. Yaşar Kemal	0 0 1 1 2

71. Kaşgarlı Mahmut	0	1	0	0	1	149. Yavuz Bülent Bakiler	0	0	0	1	1
72. Kaygusuz Abdal	0	1	0	0	1	150. Yunus Emre	0	1	0	0	1
73. Kemal Yavuz	0	1	0	1	2	151. Yusuf Atılgan	0	0	0	1	1
Komisyon	1	1	0	0	2	152. Yusuf Has Hâcip	0	1	0	0	1
74. Köroğlu	0	1	0	0	1	153. Yusuf Ziya Ortaç	0	0	1	0	1
75. La Fontaine	1	0	0	0	1	154. Ziya Osman Saba	0	0	0	1	1
					107	155. Ziya Gökalp	1	0	0	0	1
						156. Ziya Şakir Soku	0	1	0	0	1
											102

Tablo 5'e göre 9, 10, 11 ve 12. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında –yazarı belirtilmemiş 17 metin hariç- toplam 156 farklı yazara ait 209 metin bulunmaktadır.

Türk dili ve edebiyatı ders kitapları metin yazarları bakımından incelendiğinde; *Ahmet Hamdi Tanpınar*'a ait 4 farklı metne yer verildiği tespit edilmiştir. Tanpınar'ı takiben *Atilla İlhan*, *Faruk Nafiz Çamlıbel*, *Fuzûlî* ve *Talat Tekin*'in 3'er metinle daha çok tercih edildiği görülmüştür. Bunların dışında Ahmet Kutsi Tecer, Arif Nihat Asya, Âşık Veysel Şatıroğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Halide Edip Adıvar, İlhan Berk, Kemal Yavuz, Mehmet Fuat Köprülü, Mustafa Kemal Atatürk, Moliere, Nazım Hikmet, Necati Cumalı, Necip Fazıl Kısakürek, Nurullah Ataç, Oğuz Atay, Orhan Kemal, Orhan Veli Kanık, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Sabahattin Eyüboğlu, Sezai Karakoç, Tarık Buğra, Yahya Kemal Beyatlı, Yaşar Kemal 2'şer metni kitaplarda yer almaktadır. Diğer yazarların ise sadece birer metnine lise kitaplarında rastlanabilmektedir. Bu bulgu, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'ndaki bir sınıfta bir yazardan en fazla iki metne yer verilmesi ilkesine uyulduğunu göstermektedir. Ayrıca yazarı belli olmayan anonim metinler ile Basından, Bilim ve Teknik Dergisi, Büyük Türk Klasikleri, Genel Ağ Sitesi, Komisyon, Türkçe Sözlük gibi diğer kaynaklardan da metinlere lise ders kitaplarında rastlanmaktadır.

Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yabancı yazarlar arasında en fazla ($f=2$) Moliere'den metne yer verilmiştir. Moliere'in dışında Anton Çehov, Dostoyevski, Ernest Hemingway, Francis Bacon, Goethe, Guy De Maupassant, Harper Lee, Homeros, La Fontaine, Louis Aragon, Montaigne, Paul Verlaine, Racine, Schiller ve Victor Hugo gibi diğer yabancı yazarların ise sadece 1'er metnine Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında rastlanabilmektedir. Bu bulgu, dünya edebiyatından örneklere yer verilmesi ile ilgili öğretim programındaki niteliklere uyulduğunu göstermektedir. Aynı durum Türk dünyasından örneklere yer verilmesine dair ilke içinde de geçerlidir. Hoca Ahmet Yesevî, Edip Ahmet Yüknekî, Yusuf

Has Hâcip, Kâşgarlı Mahmut, Fuzûlî ve Muhammed Hüseyin Şehriyar'ın şair ya da yazar olarak edebiyat kitaplarında yer alması bunun göstergesidir.

Türkçe ve Edebiyat Ders Kitaplarında Ortak Olan Yazarlar

Hem Türkçe hem de Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında metinleri tercih edilen yazarlara ilişkin bilgiler Tablo 6'da gösterilmiştir:

Tablo 6. Ortak Yazarlara İlişkin Bulgular

Yazar	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8.Sınıf	Toplam	9.Sınıf	10.Sınıf	11.Sınıf	12.Sınıf	Toplam	Genel Toplam
1. Ahmet Hamdi Tanpınar	0	0	0	1	1	0	2	1	1	4	5
2. Afet İnan	0	0	0	1	1	0	0	0	1	1	2
3. Arif Nihat Asya	0	0	0	1	1	1	0	0	1	2	3
4. Âşık Veysel Şatıroğlu	0	0	1	0	1	1	0	0	1	2	3
5. Attila İlhan	1	0	0	0	1	2	0	0	1	3	4
6. Cahit Zarifoğlu	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	2
7. Cengiz Aytmatov	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	2
8. Evliya Çelebi	0	0	1	1	2	0	1	0	0	1	3
9. Faruk Nafiz Çamlıbel	0	0	0	1	1	1	1	1	0	3	4
10. Fazıl Hüsnü Dağlarca	1	0	0	0	1	1	1	0	0	2	3
11. Halide Edip Adivar	0	0	1	0	1	0	1	0	1	2	3
12. La Fontaine	0	0	1	0	1	1	0	0	0	1	2
13. Mehmet Âkif Ersoy	0	1	0	0	1	0	0	1	0	1	2
14. Memduh Şevket Esendal	1	0	0	0	1	0	0	1	0	1	2
15. Mevlâna Celaleddin Rumî	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	2
16. Mustafa Kutlu	1	0	0	1	2	0	0	0	1	1	3
17. Namık Kemal	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	2
18. Necip Fazıl Kısakürek	0	0	0	1	1	1	0	0	1	2	3
19. Ömer Seyfettin	1	0	0	0	1	0	1	0	0	1	2
20. Reşat Nuri Güntekin	0	0	1	0	1	1	1	0	0	2	3
21. Rıza Tevfik Bölükbaşı	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	2
22. Sait Faik Abasıyanık	0	0	0	1	1	1	0	0	0	1	2
23. Şevket Rado	0	0	0	1	1	0	0	1	0	1	2
24. Tarık Buğra	1	0	0	0	1	1	0	1	0	2	3
25. Turgut Özakman	0	0	1	0	1	1	0	0	0	1	2
26. Yavuz Bülent Bâkiler	0	0	1	0	1	0	0	0	1	1	2
27. Ziya Osman Saba	1	0	1	1	3	0	0	0	1	1	4

Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında metin türü bakımından olduğu gibi metin yazarları bakımından da ortaklıklar bulunduğu tespit edilmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 5 farklı metinde ortaokul ve lise düzeyinde kitaplarda yazar olarak yer bulması dikkat çekmektedir. Tanpınar ile birlikte Attila İlhan, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ziya Osman Saba'nın 4 metni; Arif Nihat Asya, Âşık Veysel Şatıroğlu, Evliya Çelebi, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Halide Edip Adıvar, Mustafa Kutlu, Necip Fazıl Kısakürek, Reşat Nuri Güntekin ve Tarık Buğra'nın ise 3'er metni ortaokul ve lise kitaplarında tercih edilmiştir. Afet İnan, Cahit Zarifoğlu, Cengiz Aytmatov, La Fontaine, Mehmet Âkif Ersoy, Memduh Şevket Esendal, Mevlâna, Namık Kemal, Ömer Seyfettin, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Sait Faik Abasıyanık, Şevket Rado, Turgut Özakman ve Yavuz Bülent Bâkiler'in ise 2'şer metni ile öğrenciler hem ortaokul hem de lise düzeyinde karşılaşmaktadır. Yabancı yazarlardan sadece La Fontaine'in her iki düzey ders kitaplarında 1 metnin yer alması önemli bulgulardandır. Bu bulgu öğrencilerin 27 farklı yazar ile ortaokul ve lise düzeyinde karşılaştığını göstermektedir. Söz konusu 27 yazar dışında kalan metin yazarları ile ise öğrenciler sadece metni bulunan düzey ders kitaplarında karşılaşmaktadırlar.

Tartışma ve Sonuç

Ders kitaplarının hazırlanması, metin seçimi ve uygulama sürecinde yaşanan sorunlar her zaman önemli bir konu olmuştur. Çünkü tüm derslerde ders kitabı, öğretim sürecinin ana hatlarını belirlemekte ve sürecin doğru biçimde işlemesine yardımcı olmaktadır. “Türkçe dersinde öğretmen birçok etkinliği kitap ile başlatıp kitap ile sürdürmektedir. Bu bağlamda, Türkçe öğretimine kaynaklık ve kılavuzluk etmesi amacıyla hazırlanan ders kitapları, her dönem eleştirilerin odak noktasını oluşturmaktadır” (Yurt ve Aslan, 2014, s.318). Türkçe öğretiminde ve devamında öğrencinin karşılaştığı Türk dili ve edebiyatı derslerinde, metinle öğretimi esas aldığından ders kitapları en çok başvurulmuş ve kullanılan araç olarak görülmektedir. Dil ve edebiyat öğretiminde en kolay ulaşılabilen kaynak olarak ders kitapları değer taşımakta ve bu nedenle sürekli geliştirilmeye, iyileştirilmeye çalışılmaktadır. Bahsedilen gerekçelerle, Türkçe ve edebiyat ders kitapları arasındaki devamlılığın metin tür ve yazarları açısından ne şekilde sağlandığı ve var olan durumun ne olduğunun da ortaya konulmasının fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları metin türü ve yazarları bakımından incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ortaokul Türkçe dersi kitaplarında 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için, dinleme metinleri hariç, toplam 170 metne; lise Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında ise 9, 10, 11 ve 12. sınıflar için 209 metne yer verildiği tespit edilmiştir. Ortaokul ders kitaplarında metin dağılımı belirli ölçütlere göre yapılmaktadır. Lise düzeyinde ise metin sayılarında önemli değişiklikler vardır. Alanyazında da edebiyat ders kitaplarındaki metin sayısı ve dağılımında eksikliklerin olduğu ifade edilmiştir (Çelik, 2010; Eskimen, 2016). Ortaokul Türkçe dersinde kullanılan bazı metin türlerinin lise döneminde değişen oranlarla devam ettiği görülmüştür. Şiir, hikâye ve tiyatro türündeki metinlerin 5. sınıftan 12. sınıfa kadar düzenli olarak devam ettiği belirlenmiştir. Makale türünde ise 6. sınıftan itibaren bu durum geçerlidir. Nitekim şiir türünde ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplam 40 farklı metin yer almışken lise Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında bu oran 76’ya yükselmiştir. Dolayısıyla Türkçe ve Türk dili edebiyatı ders kitaplarında en fazla yer verilen tür şiirdir. Baş’ın (2010) araştırmasında da ortaokul Türkçe ders kitaplarında şiirin diğer türlerden daha çok yer aldığı tespit edilmiştir. Yine hikâye türündeki metinlerin de her iki kademe ders kitaplarında yoğun biçimde bulunduğu, 5-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında 29; 9-12. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında ise 25 hikâyeye yer verildiği görülmüştür. Hikâye türünün ders kitaplarında yoğun olarak yer bulması hem Türkçe hem de Türk Dili ve Edebiyatı Ders Öğretim Programı’nın içeriğine uygundur.

Süğümlü ve Eraslan'ın (2019) araştırmasına göre de Türkçe ders kitaplarında öykü türü daha fazla tercih edilmiştir. Yıldız ve arkadaşlarına (2019) göre de Türkçe ders kitaplarında şiir ve hikâye türü daha fazla yer bulmuştur. Zira Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) hikâye türünün tüm sınıf düzeyleri için hazırlanan ders kitaplarında yer alması planlanmıştır. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nda (2018) ise tür dağılımı için sınıflara yönelik bir planlama yoktur. Ancak öğrenme alanlarına dair açıklamalarda öyküleyici metinlere yer verilmesi bu türü önemli kılmaktadır. Ayrıca hikâye türünün ders kitaplarında tercih edilmesi, birçok edebî türe kaynaklık etmesi ve birçoğu ile ilişkili olmasıyla açıklanabilir. Ortaokul düzeyinde 10 makale, 6 tiyatro; lise düzeyinde ise kitaplarda 16 makale, 15 tiyatro metni yer almaktadır. Bu sonuç, şiir, hikâye ve tiyatro türlerinin 5. sınıftan, makale türünün ise 6. sınıftan lise sonuna kadar öğrenciye sunulduğunun ve derslerin kazanımlarına ulaşmada önemli görüldüğünün göstergesidir. Yine ortaokul Türkçe ders kitaplarında makale dışındaki bilgilendirici metinlerden en çok sohbet, fıkra, deneme, anı türüne ait örneklerin yer aldığı; öyküleyici metinlerden ise hikâye ve tiyatro dışında fabl, masal, roman türünde metinlerin tercih edildiği belirlenmiştir. Lise ders kitaplarında ise şiir, hikâye ve tiyatro dışında en çok roman ve makale türlerinde metinler bulunmaktadır. Lise düzeyinde şiir, roman, makale, tiyatro türlerinde önemli bir artış gözlenmektedir. Bu sonuç, Türk dili ve edebiyatı derslerinde metin türlerine ilişkin edebiyat bilgisinin, dönem ve şahsiyetler çerçevesinde daha ayrıntılı biçimde işlenmesine bağlanabilir. Çetin ve Kılıç (2019) da araştırmasında, Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin çeşitlilik arz ettiği yönünde öğretmen görüşlerine ulaşmıştır. Diğer taraftan öğrencilerin eleştiri ve röportaj türü ile ilk kez lise döneminde karşılaştığı tespit edilmiştir. Buna karşın öğrencilerin Türkçe dersinde tanıdığı mizahi fıkra, çizgi roman, broşür, karikatür ve kılavuz dışındaki diğer tüm türlerin lise ders kitaplarında da karşılıklarına çıktığı görülmüştür.

Ortaokuldan mezun olup liseye başlayan öğrencilerin 9. sınıfta karşılaştığı türlere ortaokuldan aşına olduğu belirlenmiştir. Fakat şiir, roman, tiyatro türlerine ortaöğretimdeki ders içeriklerinden kaynaklanan edebî dönem ve şahsiyet özelliklerini yansıtabilmek amacıyla daha yoğun olarak yer verilmesi de fark edilen bir değişikliktir. Diğer taraftan makale, deneme, sohbet ve fıkra gibi bilgilendirici; hikâye, tiyatro, roman, anı, fabl, masal gibi hikâye edici ve şiir türündeki metinlere Türkçe kitaplarında olduğu gibi Türk dili ve edebiyatı kitaplarında da yer verilmesi iki ders arasında metin türleri bakımından genel anlamda bir devamlılık ilişkisinin varlığına işaret etmektedir.

Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında 25 farklı türde metnin yer aldığı ve büyük bir kısmının lise sonuna kadar farklı oranlarda örneklendirildiği görülmüştür. Özbay ve Çeçen'e (2012) göre, Türkçe ders kitaplarında metin türü çeşitliliği kadar bu türlere örnek olacak metinlerin sayısı da önemlidir. Çeşitli türler ile öğrencilerin karşılaşması ve bu türlerde metinler okuması yararlıdır. Ancak bu türleri tanıyabilmek için aynı türde farklı ve belirli sayıda metinlerin okunması gereklidir. Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının metin çeşitliliği konusunda sınırlı olduğu söylenebilir. Nitekim bazı türler için birden fazla örnek metin verilirken bazılarında ise bir sınıfta bir metin ile yetinilmiştir. Türkçe ve edebiyat ders kitaplarındaki metinlerin çeşitliliği konusunda yurt dışına nazaran eksiklik olduğuna yönelik araştırmalar bunu desteklemektedir (Eskimen, 2016; Güleç ve Demirtaş, 2012; Maden ve Önal, 2020; Toyran, 2020). “Ders kitaplarını hazırlayanların, tür fazlalığı ve çeşitliliği yanında her türe mümkün olduğunca eşit oranda yer vermesi, türlerin yeterince kavranması için gereklidir. Bir türle yalnızca bir metinde karşılaşmak öğrenci için o türün özelliklerini kavramaya yetmeyebilir.” (Çeçen ve Çiftçi, 2007, s. 47). Yine de öğrencilerin 5. sınıftan itibaren farklı türlerle tanışması ve daha sonra bu türlerle yeniden karşılaşması, türlerin öğrenilmesi açısından yerinde bir özelliktir. Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında metin tür dağılımı programlara göre düzenlenmektedir. Ulaşılan sonuçlar tür çeşitliliği bakımından her iki dersin kitaplarında da şiir, hikâye, makale gibi temel türlere dair örneklerin bulunduğunu, bilgilendirici ve öyküleyici türlerle de bu dağılımın desteklendiğini göstermektedir. Ayrıca örnek metin sayısının ortaokuldan lise yıllarına doğru artması öğrencinin gelişim özellikleri, hazır bulunuşluğu ve edebiyat bilgisine göre bir metin seçiminin olduğunu da kanıtlamaktadır.

Araştırmada yazar tercihi ile ilgili olarak ortaokul Türkçe ders kitaplarında 131 farklı yazara ait 170 metin olduğu; Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında ise 156 farklı yazara ait 209 metne yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe ders kitaplarında en çok *Abdurrahim Karakoç*, *La Fontaine*, *Mehmet Önder*, *Necip Fazıl Kısakürek*, *Reşat Nuri Güntekin*, *Süleyman Bulut*, *Şevket Rado* ve *Ziya Osman Saba*'ya ait ($f=3$) metinler tercih edilmiştir. Bunun yanında *Âşık Veysel Şatıroğlu*, *Bedri Rahmi Eyüboğlu*, *Bestami Yazgan*, *Beydeba*, *Cahit Sıtkı Tarancı*, *Evliya Çelebi*, *Halit Fahri Ozansoy*, *M. Halistin Kukul*, *Mustafa Kutlu*, *Mustafa Özçelik*, *Nezihe Araz*, *Ömer Seyfettin*, *Sait Faik Abasıyanık*, *Suat Turgut*, *Tarık Uslu* ve *Tuğba Can*'ın da 2'şer metni bulunmaktadır. Ancak ulaşılan sonuç Karakuş'un (2010) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin yazarlarına ilişkin tespitleri ile tam olarak uyuşmamaktadır. Karakuş'un araştırmasında Türkçe ders kitaplarında en çok *Falih Rıfki Atay*, *Reşat Nuri Güntekin*, *Mustafa Kemal Atatürk*'ün eserlerine yer verildiği belirlenmiştir. *Kemiksiz*'in

(2018) çalışmasında ise Şevket Rado, Mehmet Önder ve Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun metinlerinin Türkçe ders kitaplarında daha çok tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yıldız ve arkadaşlarının (2019) araştırmasında da araştırma sonuçlarını destekleyen tespitler yapılmıştır.

Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında ise en çok *Ahmet Hamdi Tanpınar*'a ait metinler tercih edilmiştir. Tanpınar'ı takiben *Attila İlhan*, *Faruk Nafiz Çamlıbel*, *Fuzûlî* ve *Talat Tekin*'in 3'er metinle lise ders kitaplarında yer bulduğu görülmüştür. Bunların dışında Ahmet Kutsi Tecer, Arif Nihat Asya, Âşık Veysel Şatıroğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Halide Edip Adıvar, İlhan Berk, Kemal Yavuz, Mehmet Fuat Köprülü, Mustafa Kemal Atatürk, Moliere, Nazım Hikmet, Necati Cumalı, Necip Fazıl Kısakürek, Nurullah Ataç, Oğuz Atay, Orhan Kemal, Orhan Veli Kanık, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Sabahattin Eyüboğlu, Sezai Karakoç, Tarık Buğra, Yahya Kemal Beyatlı, Yaşar Kemal'in de 2'şer metni bulunmaktadır. Türkçe ders kitaplarında yabancı yazarlardan La Fontaine ve Beydeba'nın; lise kitaplarında ise Moliere'in birden fazla metni bulunmaktadır. Her iki düzeyde de diğer yerli ve yabancı yazarların sadece birer metnine yer verilmiştir. Bu sonuç, Türkçe (2019) ile Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programı'nın (2018) bir yazardan / kaynaktan aynı yıl veya sınıf düzeyinde ikiden fazla metin seçilmemesi ve dünya edebiyatından, Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından örneklere yer verilmesi ilkesine uygundur. Ayrıca yazarı belli olmayan anonim metinler ile birlikte çeşitli dergilerden, kurumsal broşür, bülten ve kitapçıklardan ayrıca genel ağ sayfalarından da metinlerin ders kitaplarında bulunması dikkat çekmektedir.

Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları arasında yazar tercihi bakımından sınırlı bir devamlılığın olduğu görülmüştür. Zira ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metin yazarlarının lise döneminde çok az bir kısmına rastlanılabilmektedir. 131 yazardan sadece 27'sine ait metinler lise ders kitaplarında yer almaktadır. Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında en fazla Ahmet Hamdi Tanpınar'ın metinleri ile öğrenciler karşılaşmaktadır. Tanpınar'dan sonra Attila İlhan, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ziya Osman Saba ($f=4$); Arif Nihat Asya, Âşık Veysel Şatıroğlu, Evliya Çelebi, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Halide Edip Adıvar, Mustafa Kutlu, Necip Fazıl Kısakürek, Reşat Nuri Güntekin ve Tarık Buğra ($f=3$); Cahit Zarifoğlu, Cengiz Aytmatov, Mehmet Âkif Ersoy, Memduh Şevket Esenal, Namık Kemal, Ömer Seyfettin, Rıza Tevfik Bölükbaşı, Sait Faik Abasıyanık, Şevket Rado, Turgut Özakman ve Yavuz Bülent Bâkiler'in metinlerinin hem ortaokul hem de lise kitaplarında daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Yabancı yazarlardan ise sadece La Fontaine'in metinleri iki düzeyde de bulunmaktadır. Bunun dışında kalan 233 farklı yazar ile öğrenciler sadece metnin bulunduğu

düzeyde karşılaşmaktadır. Bu durum, öğrencilerin belirli yazarları daha iyi tanımalarını beraberinde getirecektir. Yeni ve ilgilerini karşılayan yazarlarla geç tanışmalarına da yol açacaktır. Edebiyat sevgisinin temelleri Türkçe derslerinde atılmaktadır. Öğrencinin Türkçe dersinde karşılaştığı yazarla edebiyat dersinde de karşılaşması edebî zevk kazanmasında etkili olacaktır. Nitekim Maden ve Maden'in (2018) Türkçe ve edebiyat öğretmenlerinin alanlar arası farkındalıklarına dair araştırmasında, öğretmenlerin iki ders arasındaki ilişkinin kurulmasında metinler ile yazar / şairlerin etkili olduğunu belirtmesi bunu desteklemektedir. Okuma alışkanlığı konusunda ülkemizde yaşanan problemler düşünüldüğünde, yazar çeşitliliği korunarak ortaokul ile lise arasındaki devamlılığının gözden geçirilmesinde fayda görülmektedir.

Sonuç itibarıyla şiir, hikâye ve tiyatro türünün 5. sınıftan, makale türünün ise 6. sınıftan 12. sınıfa kadar düzenli olarak devam ettiği, Türkçe ve Türk dili edebiyatı ders kitaplarında en fazla yer verilen türün şiir olduğu tespit edilmiştir. Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarındaki metinlerin çoğunluğu tek yazarlıdır. Ortaokul ve lise ders kitaplarında en çok Ahmet Hamdi Tanpınar'dan metinlere yer verildiği ardından Attila İlhan, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ziya Osman Saba'nın geldiği görülmüştür. Bunlar ile birlikte toplam 27 yazarın hem ortaokul hem de lise ders kitaplarında metinlerinin bulunduğu ortaya konulmuştur. Araştırma sonuçları, genel olarak bir türün farklı sınıflarda farklı yazarlardan örneklerle öğrenciye sunulduğunu göstermektedir. Farklı yazarlardan metinlerin seçilmesi öğrencinin edebiyat bilgisi ve sevgisini artırarak okuma alışkanlığını desteklemekte ve kendi isteklerine uygun okuma tarzı belirlemesine de yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla hem Türkçe hem de edebiyat ders kitaplarının daha fazla yazardan eserle bir türü örneklendirme niteliği, okuma alışkanlığı ve kültürü kazandırmada etkilidir. Ancak bir yazarla hem ortaokul hem de lise düzeyinde karşılaşılma oranına dair sonuçlar bunu desteklememektedir. Yazar tercihi bakımından Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitapları arasında yeterli oranda devamlılık olmasa da metin türü bakımından önemli bir ilişkinin olduğu ortaya konulmuştur.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler sunulabilir:

1) Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarına metin seçerken tür dağılımına dikkat edilmelidir. Türkçe ders kitaplarına seçilen bir tür ile öğrencinin daha sonraki yıllarda da karşılaşabilmesi ve böylece öğrencinin yeni tanıştığı bir türü tekrar görerek daha iyi öğrenmesi sağlanabilecektir. Diğer bir deyişle ortaokul ve lise ders kitaplarına metin seçerken önceki ve sonraki aşamalarda bu türün ne oranda öğrencinin karşısına çıkacağı hesaba katılmalıdır.

2) Okuma alışkanlığı ve edebiyat bilgisi kazanmada yazarlar çok önemlidir. Bu nedenle, lise Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarına metin seçerken öğrencinin daha önce karşılaştığı yazarlara ilk yıllarda yer verilmiş olmalı, bu sayede öğrencinin yeni edebî bilgileri sevdiği ve tanıdığı yazarın dilinden örnek olarak görmesi sağlanmalıdır. Bunun için Türkçe derslerinde karşılaşılmış yazarlara lise kitaplarında da yer verilirken, programın ölçütlerine uygun olarak, bir yazardan her sınıf düzeyinde bir metin seçilmesi yerinde olacaktır. Böylece metin çeşitliliği korunabilir. Çalışmaya konu olan Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarında yazar tercihi bakımından sınırlı düzeyde devamlılık ve ortaklığın olması bu konuda özen gösterilmesi gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Makalenin Bilimdeki Konumu

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi / Türkçe Eğitimi

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Alanyazında, ders kitaplarındaki metin türleri ve yazarlarına dair tercihlerden hareketle Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı alanları arasındaki ilişkiyi ve devamlılığı inceleyen bir araştırma bulunmamaktadır. Bu gerekçeden yola çıkılarak araştırmada, Türkçe ile Türk dili ve edebiyatı ders kitapları arasında metin türü ve yazarları bakımından bir devamlılık ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, dil ve edebiyat eğitimi bağlamında çeşitli açılardan birbirini bütünlemesi gereken bu iki alana yönelik çalışmalara yol gösterecektir.

Kaynaklar

- Aktaş, E. ve Bayram, B. (Ed.) (2018). *5. sınıf Türkçe*. Ankara: MEB Yayınları
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 8, 257-265.
- Batur, Z. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Batur, Z. ve Ceylan, S. (Ed.) (2018). *6. sınıf Türkçe*. Ankara: MEB Yayınları
- Ceran, D. (2017). Ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerisi: Manzum Nasrettin Hoca fıkraları. *International Journal of Language Academy*, 5(3), 48-65.
- Çalışkan, N. (2006). Türkiye'deki ortaöğretim edebiyat ders kitapları üzerine edebiyat eğitimi açısından bir değerlendirme. *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 169.

http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/169 (Ulaşma Tarihi: 23/05/2016)

- Çetin Yücel, A. & Kılıç, S. (2019) 9. sınıf Türk dili ve edebiyatı ders kitabındaki metinlere yönelik öğretmen görüşleri. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 265-281
- Demiral, H. (2019). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türk dili ve edebiyatı ders kitaplarının incelenmesi: (1923-2018). *YILDIZ Journal of Educational Research*, 3(2), 44-58.
- Demirel, Ö. (1998). Türkçe öğretimi. S. Topbaş (Ed.) içinde, *Türkçe ders kitaplarının incelenmesi* (ss. 147-156). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Demirer, N. (Ed.) (2018). *7. sınıf Türkçe*. Ankara, Ankara: MEB Yayınları
- Dursunoğlu, H. (2006). Cumhuriyet'in ilanından günümüze Türkçe ve edebiyat öğretiminin ortaöğretimdeki tarihî gelişimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 34(169), 0-0. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/169.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdem, İ. (Ed.) (2018). *8. sınıf Türkçe*. Ankara: MEB Yayınları
- Eskimen, A. D. (2016). Edebiyat (9-12) Ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir araştırma: Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri (Indiana eyaleti örneği). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (3), 38-61.
- Güleç, İ. ve Demirtaş, T. (2012). İlköğretim 8. sınıf ana dili ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir çalışma: Türkiye-Amerika Birleşik Devletleri örneği. *Sakarya University Journal of Education*, 2(1), 74-91.
- Güneş, F. (2002). *Ders kitaplarının incelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güven, C. (2010). *On birinci sınıf Türk edebiyatı ders kitabı hakkında öğretmen ve öğrenci görüşleri. Zonguldak ili örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Zonguldak: Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.
- Karakuş, N. (2012). Türkçe öğretiminde kaynak metin kullanımı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Karakuş, N. (2010). *Türkçe öğretiminde kullanılan metinlerin yıllara göre değerlendirilmesi III. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (16-18 Aralık 2010) Bildiri Kitabı*. (ss.570-577). İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Kemiksiz, Ö. (2018). Yazar ve metin tercihleri bakımından Türkçe ders kitapları. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, 11(XXXIII), 945-967.
- Koca, H. (Ed.) (2018a). *10. sınıf Türk dili ve edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Koca, H. (Ed.) (2018b). *12. sınıf Türk dili ve edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları
- Kuduban, Ö. ve Aktekin, S. (2013). Türk edebiyatı ders kitaplarındaki etkinliklerin uygulanmasıyla ilgili öğretmen görüşleri: Trabzon örneği. *Millî Eğitim Dergisi*, 199, 32-54.
- Maden, A. (2020). İlkokul Türkçe ders kitaplarının söz varlığını zenginleştirme açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(76), 1631-1650.
- Maden, S. (2021). Türkçe ders kitapları ile ilgili lisansüstü tezlerin eğilimleri: Bir içerik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 30-45.
- Maden, A. ve Önal, A. (2020). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin okuma eğilimlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 30-41.
- Maden, S. ve Önal, A. (2020). Türkçe ve İngilizce ders kitapları üzerine karşılaştırmalı bir analiz: 7. sınıf örneği. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(3), 732-752.
- Maden, S. ve Maden, A. (2018). *Türkçe ve Türk dili edebiyatı öğretmenlerinin alanlararası farkındalıkları*. II. Multidisipliner Çalışmaları Kongresi Bildiri Kitabı. (ss.25-49). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(55), 685-698.
- Medni, B. (2010). *Arapça öğretiminde edebi materyallerin kullanımı*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Merriam, S. (1998). *Qualitative research and case study applications in education. Revised and expanded from case study research in education*. USA: JB Printing.
- Miles, M.B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage Publishing.
- Millî Eğitim Bakanlığı (1949). *Orta okul Türkçe programı*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2018). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11,12. sınıflar) öğretim programı*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=353> adresinden 22.01.2021 tarihinde erişilmiştir.

- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=663> adresinden 22.01.2021 tarihinde erişilmiştir.
- Özbay, M. (2003). Türkçe öğretiminde hedef-araç ilişkisinin ders kitabı örneğinde değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 13, 59-69.
- Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi* 1(1), 67-76.
- Özünlü, Ü. (2001). *Edebiyatta dil kullanımları*. İstanbul: Multilingual Yay.
- Saraç, C. (2005). Türk dili ve edebiyatı / Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi. *Eurasian Journal of Educational Research*, 21, 211 – 222.
- Savaşkan, V. (2016). Ortaöğretim 9. sınıf Türk edebiyatı ders kitaplarındaki metin altı soruları üzerine bir inceleme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 821-836.
- Toyran, M. (2021). *Türkiye ve İngiltere'de ilköğretim birinci kademede kullanılan ana dili öğretimi ders kitaplarının temel dil becerileri açısından karşılaştırılması*. Yayımlanmamış doktora tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Süğümlü, Ü. ve Eraslan, A. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metin türleri ile kalıplaşmış söz varlığı ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(3), 630-646.
- Yalınkılıç, K. (2014). Bir öğretim aracı olarak ders kitabı. H. Ülper (Ed.), *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri* (s. 3-20). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, D., Altun, K., Ceran, D., Dağ, A. ve Özgül, E. (2019). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerine bir inceleme. *International Journal of Languages' Education and Teaching* 7(4), 439-460.
- Yurt, G. ve Arslan, M. (2014). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının şekil-içerik-metin yönünden incelenmesi: zambak ve pasifik yayınları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 317-327.
- Yücel İ., Türkyılmaz, M.ve Sağır, S. (2018a). *9. sınıf Türk dili ve edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Yücel, İ., Türkyılmaz, M. ve Sağır, S. (2018b). *11. sınıf Türk dili ve edebiyatı*. Ankara: MEB Yayınları

Summary

Statement of Problem

Turkish and Turkish language and literature textbooks have common goals regarding mother tongue education. These are two lessons that must act together to achieve these goals. This is also seen in the common goals of listening, reading, speaking, and writing skills in their programs. In this respect, the texts in the lessons and the applications about their authors are important. Recognition of art texts and aesthetic values, which are among the special purposes of the curriculum, is a subject covered in both courses. On the other hand, there is a transmission of national and universal values in both programs. The fact that this is wanted to be done with the distinguished literary texts of Turkish and world literature points to unity. The skills that the students gain in Turkish lessons have to support the Turkish language and literature course. This principle has a key role that can affect the success of these courses and the success in other courses. In addition, the curriculum, textbook, and other teaching technologies for both courses should serve this. Turkish and literature teachers should also be aware of the relationship between the two fields. Textbooks are indispensable tools for Turkish and Turkish language and literature. Because these two courses include a text-based teaching process. A relationship should be established between two teaching areas in textbooks in a way that complements each other. This relationship should be in the field of learning, text types and author selection. Turkish and literature teaching is carried out based on texts containing exemplary uses of language skills. Therefore, Turkish and Turkish language and literature textbooks should be in a structure that encompasses each other. There is a need for authors and genres in Turkish textbooks to continue in Turkish language and literature textbooks. In this respect, it is seen that the relationship between Turkish and Turkish language and literature lessons is not sufficiently examined in the relevant literature. Some studies on textbooks are available in the literature. However, it was determined that the relationship between Turkish and Turkish language and literature textbooks in the context of text type and authors was not investigated.

Purpose of the Study

In the study, it is aimed to reveal whether there is a continuity relationship between Turkish and Turkish language and literature textbooks in terms of text type and authors. For

this purpose, the textbooks of the two courses were examined. Partnerships and differences are determined in terms of text type and authors.

Method

In the research, a qualitative research approach has been adopted. Since the textbooks of two courses will be examined in the study, document analysis, one of the qualitative research models, was used. Turkish and Turkish language and literature textbooks were scanned in the research in accordance with the document analysis model. The data obtained for the purpose are categorized and made meaningful. The data source of the study included secondary school (5-8. grades) Turkish and high school (9-12. grades) Turkish language and literature textbooks, which were renewed in 2018. Elements of the genres and authors of the texts in the textbooks were subjected to content analysis.

Findings

As a result of the research, it has been determined that the genre of poetry, story and theatre continues regularly from the 5th grade and the article type from the 6th to the 12th grade. It has been determined that the most frequently used genre in Turkish and Turkish language literature textbooks is poetry. There are 170 texts by 131 different authors in Turkish textbooks. It was concluded that Turkish language and literature textbooks included 209 texts by 156 different authors. Most of the texts in Turkish and Turkish language and literature textbooks are the single author. Texts from Ahmet Hamdi Tanpınar are mostly used in secondary and high school textbooks. Then it was seen that Attila İlhan, Faruk Nafiz Çamlıbel and Ziya Osman Saba came. Together with these, it has been revealed that a total of 27 authors have texts in both secondary and high school textbooks.

Conclusions and Recommendations

Research results show that a genre is generally presented to students in different classes with examples from different authors. Therefore, the quality of both Turkish and literature textbooks with works from more authors to exemplify a genre is effective in gaining a reading habit and culture. Selecting texts from different authors increases the student's knowledge and love of literature. It supports reading habits and helps them to determine the appropriate reading style for their own wishes. However, the results regarding the rate of encountering an author at both secondary and high school levels do not support this. There is not enough continuity between Turkish and Turkish language and literature textbooks in terms of author preference.

However, it has been revealed that there is an important relationship in terms of text type. Based on the research results, the following applications can be suggested: When choosing a text for Turkish and Turkish language and literature textbooks, attention should be paid to genre distribution. When choosing a text for Turkish language and literature textbooks, the authors that the student has encountered before should be included in the first years.